

Kwiryna Proczkowska

Universität Wrocław / Polen

Jekat, Susanne J./ Jüngst, Heike Elisabeth/ Schubert, Klaus/ Villiger, Claudia (Hg.) (2014): *Sprache barrierefrei gestalten: Perspektiven aus der Angewandten Linguistik* (TransÜD. Arbeiten zur Theorie und Praxis des Übersetzens Band 69). Berlin Frank & Timme. 268 S.

Recenzowany tom zbiorowy to efekt warsztatów pt. „Verstehen leicht gemacht” zorganizowanych podczas konferencji niemieckiego Stowarzyszenia Lingwistyki Stosowanej GAL w Aachen w 2013 roku przez Susanne J. Jekat, Heike Elisabeth Jüngst, Klaus Schuberta oraz Claudię Villiger. Na warsztatach tych rozpatrywane były różne bariery stojące na drodze efektywnej komunikacji, m.in. strukturalno-grammatyczna zawilżość i skomplikowana treść tekstu oraz niepełnosprawnoř odbiorców. Poszczególne rozdziały monografii omawiają upraszczanie tekstów od strony lingwistycznej, umożliwianie odbioru tekstów audiowizualnych osobom niepełnosprawnym, tekstów o trudnej tematyce czytelnikom bez wiedzy specjalistycznej oraz dokumentacji technicznej osobom o specjalnych potrzebach. Przedstawiają również aktualny stan badań w dziedzinie języków prostych i kontrolowanych.

Pierwszy artykuł, autorstwa Bettiny M. Bock z Uniwersytetu w Lipsku, traktuje o niemieckim „języku prostym” (niem. *leichte Sprache*), używanym do formułowania tekstów przeznaczonych m.in. dla osób z upořledzeniem umysłowym, dla nierodzimych użytkowników języka niemieckiego oraz dla niesłyszących. Celem tego przyczynku jest terminologiczne rozróżnienie badanego pojęcia od terminów pokrewnych oraz zwrócenie uwagi na niedookreślone teoretyczne fundamenty „języka prostego”. Bock podejmuje własne próby zdefiniowania analizowanego pojęcia, rozważnie uwzględniając przy tym uzus dotyczący stosowania terminów lingwistycznych. Swój artykuł badaczka kończy zaprezentowaniem przykładu „języka prostego” oraz przeprowadzonego przez siebie minieksperymentu. Autorka w sposób przejrzysty i konsekwentny nakreśla analizowany przez siebie temat i świadomie wskazuje, jakie badania należy jeszcze przeprowadzić, aby można było mówić o naukowym ugruntowaniu „języka prostego”.

Ten sam temat jest poruszany także w artykule Christiany Maaß, Isabeli Rink oraz Christiany Zehrer z Uniwersytetu w Hildesheim. Wychodząc z założenia, że większość tekstów sformułowanych „językiem prostym” jest de facto tłumaczeniami intralingwalnymi, autorki analizują tenże język oraz krytycznie rozważają lingwistyczne zalecenia rozporządzenia *Barrierefreie-Informationstechnik-Verordnung* i związku *Netzwerk Leichte Sprache* z perspektywy translologicznej. Artykuł przedstawia problemy tłumaczeniowe w reformułowywaniu tekstów na „język prosty” na przykładzie poszczególnych płaszczyzn języka, a także

w odniesieniu do potrzeb grupy docelowej. Maaß, Rink i Zehrer proponują również kilka własnych, dobrze uzasadnionych, modyfikacji wspomnianych zaleceń. Tekst kończy się omówieniem pomocy tłumaczeniowych, które mogą znaleźć zastosowanie w przekładzie tekstów na „język prosty” oraz praktycznymi, rzeczowymi wskazówkami dla tłumaczy.

Susanne J. Jekat z Uniwersytetu Technicznego w Winterthur podejmuje w swoim artykule temat kolejnej bariery, jaką są telewizyjne transmisje na żywo dla osób niesłyszących bądź słabosłyszących. Na podstawie korpusu składającego się z treści prezentowanych w standardowej odmianie szwajcarskiego niemieckiego w wybranych programach na kanale SRF oraz podpisów wyświetlanych równocześnie na ekranie dzięki metodzie *respeaking*, Jekat nakreśla techniki tłumaczeniowe używane do tego typu przekładu intralingwalnego. Autorka zaznacza również potrzebę rozwinięcia systemu reguł i strategii tłumaczeniowych, ułatwiających i usprawniających proces tworzenia podpisów na żywo. W rozdziale tym zostało skrótowo przedstawione podłoże teoretyczne techniki *respeaking* oraz rozróżnienie między podpisami do audycji emitowanych na żywo a klasycznymi podpisami filmowymi.

Tekst Bernda Benecke’a z radia Bayerischer Rundfunk traktuje o audiodeskrypcji, dzięki której osoby niewidome i słabowidzące mogą w pełni podążać za fabułą filmów. Metoda ta ma na celu przekształcenie informacji z kanału wizualnego na kanał werbalny. W swoim artykule Benecke demonstrowa konieczność przeanalizowania, z czego składa się oryginalny dźwięk w filmie i jakie treści przekazuje on widzom, tak, aby móc ustalić, które elementy kanału wizualnego muszą zostać oddane za pomocą głosu. Jak argumentuje autor, w wielu przypadkach informacje bądź emocje kryją się zarówno w obrazie, jak i w dźwięku, dzięki czemu nie zachodzi potrzeba powielania tego przekazu w audiodeskrypcji. Badacz słusznie podkreśla także, że autorzy tekstów do audiodeskrypcji muszą zrozumieć, jak dokładnie działa i jakie bodźce odbiera mózg osoby niewidomej, co sam prezentuje opisami kilku aspektów percepcji osób niewidomych.

Gerhard Edelmann z Uniwersytetu w Wiedniu podejmuje temat funduszy inwestycyjnych z perspektywy lingwistycznej. Przytaczając definicje wybranych funduszy oraz fragment broszury informacyjnej dla inwestorów, Edelmann zasadnie argumentuje, że samo przestrzeganie założeń „języka prostego” to za mało, by zapewnić, że czytelnik takich dokumentów rzeczywiście zrozumie ich przedmiot. Rację należy przyznać także jego argumentom, że unikanie fachowych terminów za wszelką cenę wcale nie działa na korzyść potencjalnego czytelnika i że przystępność tekstu po pierwsze nie jest wartością absolutną, a po drugie nie jest równoznaczna ze zrozumieniem treści przez czytelnika.

Spojrzenie z innej perspektywy na upraszczanie tekstów proponuje Markus Nickl z Fürth, prezes firmy *doctima*, zajmującej się sporządzaniem i optymalizacją tekstów biznesowych. Na wstępie autor nadmienia różne rodzaje tekstów,

których przystępność dla czytelników pozostaje kwestią dyskusyjną. Nickl zauważa, że pojęcie przystępności tekstu jest często mylone z poprawnością terminologiczną i że firmy nie zdają sobie sprawy, jak ich teksty są odbierane przez klientów. W przyczynku tym wymienione są przykładowe korzyści wynikające z optymalizacji sporządzanych tekstów dla firm, a także praktyczne rady, jak te korzyści spożytkować. Powołując się na swoje bogate doświadczenie w lingwistyce biznesu, autor przekonuje, że odpowiednie formułowanie tekstów może przyczynić się do osiągnięcia sukcesu na rynku.

Rozdział Lisy Link z Uniwersytetu Technicznego w Kolonii przedstawia zarys badań przeprowadzonych na temat angielskiego języka kontrolowanego używanego w dokumentacji technicznej. W artykule przytoczono informacje o przykładowych cechach charakterystycznych oraz klasyfikacji angielskich języków kontrolowanych. Powołano się także na badania i analizy, sprawdzające, czy angielski język kontrolowany rzeczywiście ułatwia rozumienie tekstów technicznych, ich tłumaczenie na inne języki przez człowieka i przez komputer oraz czy jest łatwiej przyswajalny dla nierodzimych użytkowników języka angielskiego. Tekst ten, podsumowując istniejące już badania i wskazując inne możliwe obszary badań, stanowi dobry punkt wyjścia dla nowicjuszy w dziedzinie angielskiego języka kontrolowanego.

W tekście Klausa Schuberta z Uniwersytetu w Hildesheim przedstawione są rozważania na temat, czym dokładnie jest świadoma, nakierowująca ingerencja w język i komunikację. Autor systematyzuje przedmioty badań pozostałych badaczy z tego tomu a także inne pokrewne im zagadnienia, umiejscawiając je według własnego uznania pomiędzy biegunami określonymi jako „spontaniczna ingerencja” oraz „świadoma ingerencja”. Schubert nadmienia również kwestie z zakresu interlingwistyki oraz komunikacji specjalistycznej, sprawiając tym samym, że w jego artykule teoria przeważa nad aspektami praktycznymi.

Rozdział wieńczący recenzowany tom to wyczerpująca charakterystyka dokumentów technicznych na przykładzie instrukcji obsługi, autorstwa Claudii Villiger z Uniwersytetu Technicznego w Hanowerze. Badaczka przedstawia werbalnie, a w wielu przypadkach także wizualnie, kwestie związane ze standaryzacją tekstów technicznych. Omawia również poszczególne struktury takich tekstów, fazy ich powstawania, użycie specjalistycznej terminologii, języka kontrolowanego oraz technologii ułatwiającej utrzymanie i kontrolę wyznaczonych standardów. Wpisując się w temat przewodni tego tomu, Villiger w ciekawy sposób proponuje także połączenie procesu standaryzacji z procesem przełamywania barier dla osób o specjalnych potrzebach i wskazuje, jakie elementy muszą przy tym zostać uwzględnione.

Z powyższego krytycznego omówienia poszczególnych artykułów należy wysunąć wniosek, że recenzowana monografia stanowi ważną i potrzebną publikację. Większość autorów kładła w swoich rozdziałach szczególny nacisk na praktykę oraz zaznaczała konieczność uwzględniania w procesie tworzenia

tekstów różnych grup odbiorców, zwłaszcza tych o specjalnych potrzebach. Choć wszystkie przyczynki wpisują się w ramy lingwistyki stosowanej, przedstawiają one bardzo różne perspektywy, traktują o innych przedmiotach badań i dzięki temu tworzą heterogeniczny obraz tematu barier komunikacyjnych oraz sposobów ich przełamywania. Wnioski zaprezentowane w omawianych artykułach mogą posłużyć za podstawę dalszych badań. Mogą także zostać wykorzystane do doskonalenia procesu standaryzacji i optymalizacji tekstów skierowanych do szerokiego grona odbiorców bądź do osób o specjalnych potrzebach. Dzięki zorientowaniu na praktykę, recenzowana monografia zawiera rzeczowe wskazówki dla tłumaczy, autorów tekstów, ale także dla przedsiębiorstw, które chcą zrozumieć zasady efektywnej komunikacji w biznesie.